

גליון
באר
הכרשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

כי תצא

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
וכן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימיל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש

באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אידיש

דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית

Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית

Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatora.com

צרפתית

Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית

Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית

Колодец Торы
info@kolodetztory.com

מכון **ארה"ב:**
Mechon Beer Emunah
1660 45th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
כל הזכויות שמורות להמכון © 2022

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון באר האמונה הינו נגד החלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פרשת כי תצא

- ב..... אשר קרך - אין דבר הנעשה מאליו במקרי עולם
- ד..... קראוהו בהיותו קרוב - קבלת התפילות בימים אלו
- ז..... כי תצא - להקדים יציאה למלחמה קודם יום הדין
- ט..... כי תצא למלחמת היצר - דרכי המלחמה על הצר הצורר
- יא..... תשמור ועשית - להסמיך התעוררות למעשה על ידי קבלות טובות
- יד..... והיה מחניך קדוש - השראת השכינה תלויה במידת שמירת הקדושה
- טו..... ונשמרת מכל דבר רע - שמירת הלשון וכהכנה לקראת ראש השנה

סדר ועימוד:

א.ש. אשדוד

shwrtz@bezeqint.net

פרשת כי תצא

'תמחה את זכר עמלק מתחת השמים' - תמחה את זכרו של עמלק וממשיכי דרכו, האומרים שכל הנעשה בהאי עלמא נעשה מאליו מתחת השמים, ואין השגחה עליונה על כל פרט ופרט. אין לנו אלא להשריש בקרבנו שכל אשר יארע בעולם, בין לטב בין למוטב, הכל נעשה בדבר הקב"ה, היושב בשמים ממעל ומנהיג את עולמו בכל צעד ושעל, ובכל ענין וענין הנעשה בזה העולם. להאמין שאין אדם נוגע במוכן לחברו אם לא הוכרו בן מפורש ממעל, גם כל מזונותיו של אדם קצובין לו מר"ה ואין אדם מרוויח או מפסיד, מצליח או לא יוצלח, אם לא נקבע בן משמים, אף לא יזו קש או תבן אם לא ציווה להם המלך 'לך הנה או הנה'...

ואבן, 'כלי הזיין' למחות את עמלק אינו אלא בחיזוק האמונה המהורה, וכדכתיב ב'מלחמת עמלק'

אשר קרך - אין דבר הנעשה מאליו במקרי עולם בפרשתן (כה יז-יח), 'זכור את אשר עשה לך עמלק... אשר קרך בדרך', ידוע מפי ספרים וסופרים כי זוהי קליפתו של עמלק, כמרומו בשמו 'עמלק' בגימטריא 'ספק' (240) - לקרר את האמבטיה הרותחת' הבושרת ב'אש קודש' באמונת אומן בה' יתברך ובהנהגתו את העולם, ואילו הללו יגיעים לצנן את אמונתנו בה' על ידי ה'ספיקות' למיניהם. ועל כולנה אשר קרך - בהטילו ספיקות באמונתם ב'השגחה פרטית', שח"ו יאמרו כי אך מקרה קרה ולא הקב"ה פעל כל זאת בהשגחה פרטית ומדוקדקת על כל בריה ובריה.

ובנגד 'קליפה' זו ציוותה התורה (פסוק יט) 'תמחה את זכר עמלק', לעקור מהשורש מחשבת פיגול זו, וכמו שפירש הרה"ק ה'תפארת שמואל' זי"ע (זכור ו)

א. כעין זה איתא מהרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע, על הפסוק (איכה ג טו) 'תרדוף באף ותשמידם מתחת שמי ה"', שיש לרדוף ולהשמיד את המחשבה שכל הנעשה בזה העולם הוא רק 'מתחת שמי ה"', ואינו מבין שהכל מהאלוקים אשר בשמים ממעל, על פי סיבה וטעם העליון.

וגם אם 'עמלק' מערים ספיקות שונות ומשונות, עד שהאדם אינו מבין כלל את הנהגת הבורא ית"ש, ונראה כ'בירה דולקת' ממש בלא השגחה ח"ו, גם אז יתחזק באמונה ברורה שהקב"ה הוא בעל הבירה, והכל נעשה על ידו בחכמה ובתבונה, ואף שאין אנו יכולים להבין מחמת קוצר דעתנו ושכלנו.

ב. ומה רב שכרו של זה המאמין בהקב"ה שהוא 'סיבת כל הסיבות', וכמו שאמר הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע על הפסוק (תהלים קיח כג) 'מאת ה' היתה זאת היא נפלאות בעינינו', כי העולם הזה נקרא בשם 'זאת', ומי שאומר בכל מה שיארע לו - מאת ה' היתה מה שאירע בהאי עלמא הנקרא זאת, היא נפלאות בעינינו - זוכה לראות פלאות בעיניו (בית אהרן לר"ח ניסן ד"ה מאת).

ג. מעניין לעניין, כבר מילתנו אמורה רבות, שפעמים שמפסיד האדם לעצמו על ידי שממלא את קצבת הנאותיו בדברי הבל וריק ואצ"ל אם ממלא מידת הנאותיו בדברי איסור רח"ל, וכך כתב הגה"ק ה'בן איש חי' זי"ע (יעוד יוסף חי' ד"ה שלח תשלח), יש ענין שרובא דעלמא סובלים ממנו, הן בעלי תורה והן בעלי משא ומתן ואני העבד בתוכם, דהנה איתא בספר 'כתר מלכות' (סי' ז ע"ד) הגמרא בסנהדרין (כו:): 'מחשבה מועלת אפילו לדברי תורה, וברש"י, 'מחשבה שאדם מחשב, כך וכך אעשה, כך וכך תעלה בידי, מועלת להשבית הדבר, שאין מחשבתו מתקיימת. אפילו לדברי תורה, כגון האומר עד יום פלוני אסיים כך וכך מסכתות בגירסא'. פעמים רבות נכונים לו לאדם הון ועושר לביתו, והצלחה בעסקיו להיות מנת חלקו, אך בזאת שהוא משוטט בדמיונו ורואה את עצמו כאילו הוא כבר שרוי בתוך הטובה והשפע, ונהנה מדמיון זה, בכך משבית הוא מעצמו את כל אותה טובה וההנאה.

ואם ישאלך לבך הרי אם נכתב לזה האיש בראש השנה כך וכך שפע וברכה והרווחה היאך יפסיד זאת על ידי מחשבותיו ודמיונותיו. תשובתו, שאכן כבר קיבלה, מחמת שבדמיונו כבר 'חי' את ההנאה, וכבר נתמלא שמחה כשמחת המקבל שפע זה בפועל (כמו"ש ברכות נה. על החולם חלום טוב, שפעמים ע"י דמיונו ושמחתו בדבר יאבד ממנו הדבר בפועל), ורוב העולם

נקבע כן מלעילא. ומפורשים הדברים ב'רבינו בחיי', על הפסוק (דברים כב ח) 'ועשית מעקה לגנך, וז"ל, 'וע"ד המדרש (שבת לב.) ועשית מעקה לגנך, כי יפול הנופל ממנו - ראוי היה ליפול מששת ימי בראשית, אבל אתה לא תגרום שתהא מיתתו על ירך. וענין המדרש הזה כי כל הנבראים כולן נבראו בחפצם ורצונם, והקב"ה הודיעם בראשית הבריאה כל ענייניהם כולם וכל המקרים העתידים לבוא עליהם, וכן הודיעם ימי חייהם ומיתתם היאך תהיה, וכן ענין מזונותם אם ברווח אם בצער אם ע"י עצמם אם משל אחרים, וכן דרשו רז"ל (חולין ס.) כל מעשה בראשית לדעתם נבראו לציונם נבראו, שנאמר (בראשית ב א) 'וכל צבאם', והכל רצו וקבלו, ועל

(שמות יז יא) 'והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל', ואמרו בגמרא (ר"ה כט.) 'וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה, אלא לומר לך, כל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים ואם לאו היו נופלים'.

ועל כך הזהירנו הבורא (בסוף הפרשה) 'לא תשבח', שבכל עת ובכל שעה אנו מצווים 'ללחום' מלחמת קודש בעמלק, ע"י ש'נסתכל כלפי מעלה', ונאמין שכל הקורות אותנו הם בהשגחה מיוחדת בחשבון נפלא מאת אבינו רועינו. ולא זו בלבד שאין מקרה בעולם כלל, אלא אפילו בעל בחירה אינו יכול להזיק לזולתו אם לא

ניזוק מזה. וזהו 'עיון תפילה' שמנעו רבותינו ז"ל - שלא יצייר בדמיונו אחר התפילה את השגת הטובה אשר התפלל עליה כאילו כבר באה לידו.

והנה, פשיטא, שאין כאן הוראה לומר שאין לו לאדם לחשב דרכיו מקדם מה יעלה בידו, כי 'סוף מעשה במחשבה תחילה', אבל יש להיזהר במשנה זהירות שלא לשעות 'בדמיונות שווא' - להרגיש עצמו כי כבר 'עשיר העיירה' הוא... מוסיף ה'בן איש חי' ומביא מעשה נפלא, באיש מבני ישראל שהיה עמל ביותר לפרנסתו ופרנסת אנשי ביתו, בכל יום היה מהלך לכפר הסמוך אצל הערביים, והיה קונה מהם תרנגולים וביצים ומביאם העירה ומוכרם, דא עקא שעמלו היה רב והרווח מועט, ולא היה הקומץ משביע את הארי. יומא חד כשהיה מהלך יחף ממקום הערביים ועל ראשו סל ובו יותר מאלף ביצים, וגם נשא שתי אגודות של תרנגולים משולשלים על כתיפו, והיה מחשב, עד מתי אעמול כל כך קשה על פרנסתי, היום לא אלך לשוק למכור את הביצים והתרנגולים, אלא אחזור לביתי, אניח את התרנגולים לשבת על גבי הביצים ואז יהיה לי מכל ביצה אפרוח, אחר עשרה ימים יהיו בידי אלף אפרוחים מהאלף ביצים הללו, כך הפליג במחשבות וחשבונותיו (עיי"ש בארוכה) שתוך חודש או שנים יהיו בידו מאתיים אלף תרנגולים, וימכור כל אחד בדינר כסף לפחות ויהי בידו מאתיים אלפי דינרים, לאחמ"כ אעזוב עסק זה ואקנה בהם צמר ואשלחם ללונדון, וימכר ברווח של חמישים למאה לפחות, ויקנו שליחי בלונדון סחורה בדמי הצמר... וכך אלך מסחורה לסחורה... בקיצור, בחשבוננו העלה שתוך שלשה שנים כבר יהיו לו חמש מאות אלף ליר"א זהב, ויקנה לעצמו חצר פלונית ופונדק פלוני וגנות ופרדסים, וכמה חנויות לשכירות באופן שיהיה עשיר כמו ראטשילד, ואז יהיו כל עשירי העיר לפניו כקליפת השום, וממילא ימנו אותו להיות 'נשיא וראש הקהל', ובבוא יום הולדת המלך שאז הולכים החשובים לקבל פני המלך ייבחר הוא לילך בראש, ובעודו מחשב לעצמו האין יקוד בראשו אל מול פני המלך, ותוך שהוא משתחוה על פי דמיונו נפלו התרנגולים והביצים לתוך הבור הסמוכה - ונשמע קול משבר הביצים בנפילת הסל אז הקיץ מתרדמת מחשבותיו. וראה שלא נשאר בידו מאומה - אין כאן ביצים אין כאן אפרוחים אין כאן דינרים ואין כאן בתים וחצרות וכרמים, אין נשיאות ולא גבירות ולא חצר מלכות, אבל יש כאן ביצים שבורות ותרנגולים מתים, חזינן מכאן עד כמה משבית האדם מעצמו את הטובה שהייתה עתידה לבוא עליו על ידי דמיונותיו. וצריך האדם לדעת בבירור כי כל אלו הדמיונות שעולים בלבנו הם מעשה שטן כדי להפסידו ולחסרו טובתו בפועל... ולכך יזדרז האדם ויתגבר על טבעו הגם שעליו לחשב חשבוננו של עולם, ולהתנהג בדרכי ההשתדלות כמנהג העולם, מ"מ ידחה מעליו את ה'דמיונות' והציורים הללו מלבבו ומוחו.

על פי האמור מבאר ה'בן איש חי' את הכתוב בפרשתו (דברים כב ח) 'כי תבנה בית חדש, ועשית מעקה לגגך, ולא תשים דמים לביתך, כי יפול הנופל ממנו', שבשעה שהאדם בונה דבר חדש - רעיון חדש שבו יתעשר וכיו"ב, יעשה מעקה למח שבראשו שהוא גגו של האדם, ולא יחיה בדמיונותיו כמה ירוויח בעסק זה וכו', כי יפול הנופל ממנו, כי ממחשבות ודמיונות אלו נופל האדם מכל היקר אשר נקצב לו - אפילו אם נפסק לו ביום ראש השנה להיות לו טוב וריווח באושר בעולם הזה יצא הדבר ממנו על ידי הדמיון שהוא מרבה בקרבו.

באר הפרשה - פרשת כי תצא

התשובה הזו להיותה מקובלת תהי' בחודש אלול הנקרא 'ירח ימים' הנוראים כי אז תפלתך נשמעת וכו'.

ומפורש כתב ה'גר"א' (אדרת אליהו פר' כי תשא, פל"ג ז) על הכתוב בפר' עקב (ט טה) 'ואתנפל לפני ה' ארבעים יום', והיינו בימים שבין ר"ח אלול ליוהכ"פ, שבאותם ארבעים יום לא עשה כלום אלא התנפל עליהם (והתפלל לפני ה' בעדם), ע"כ נתקנו אלו המ' יום לתפילה ולתחנונים, וביה"כ נתרצה השי"ת להם.

ה'שער המלך' (שער א פ"ה) מבאר עפ"י דברי חז"ל (ברכות ס.) שב'ארבעים ימי יצירת הולד' יכולים אביו ואמו להתפלל שיהא הוולד זכר, כי אז עדיין בידו להפוך (בתפילתו) את הולד מנקבה לזכר, ובדומה להם הינם ארבעים יום שמתחילת אלול עד לאחר יום הכיפורים, כי הם ימי 'יצירת הולד' של השנה הבעל"ט. וביד האדם לבקש רחמים ותחנונים מלפני המקום שיתהפך כביכול מנוקבא - בחינת דין, לדוכרא שהוא כולו השפעת רחמים.

זה אמרו, ראוי היה ליפול מששת ימי בראשית, ואף על פי כן יש עונש גדול למי שמסבב, ולכך ועשית מעקה לנגך - שלא תגרום נפילתו.

כיו"ב כתב גם בספר 'החינוך' (מצוה תקמו) בזה"ל, משרשי המצוה, לפי שעם היות ה' ב"ה משגיח בפרטי בני אדם ויודע כל מעשיהם, וכל אשר יקרה להם טוב או רע בגזרתו ובמצותו, לפי זכותן או חובבן, ובענין שאמרו ז"ל (חולין ז): 'אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה', אף על פי כן צריך האדם לשמר עצמו מן המקרים הנהוגים בעולם, עכ"ל.

קראוהו בהיותו קרוב - קבלת התפילות בימים אלו

בפרשתן (כא יג), 'ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים'. בזה"ק (זו"ח עב.) נדרש פסוקים אלו על ענין התשובה, ופירשו שם 'ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים, דא היא ירחא דאלול דביה סליק משה לטורא למבעי רחמין קמי קב"ה'. וביאר הרה"ק רבי חיים וויטאל זי"ע (עץ הדעת ד"ה או ירמוז) וז"ל, ועיקר

ד. הרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (אלול מאמר א אות ט) מבאר בכתוב (דברים ג כג) 'ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר, וצ"ב, מהו 'בעת ההיא', באיזה עת מדובר, ועוד, מהו 'לאמר' למי אמר, ומבאר ה'בני יששכר', שאותו זמן שמשה רבינו התפלל שיזכה להכנס לארץ ישראל (אחר מלחמת סיחון ועוג) היה בחודש אלול, ובאה התורה ללמדנו, ש'עת ההיא' של חודש אלול הוא 'עת' מיוחד לקבלת התפילות, כיון שבחדשי תמוז ואב (חדשיו של עשיו הרשע) בני ישראל הם בבחינת 'דל ורש', ובהגיע חודש אלול חודש הרחמים, נוסף האות עי"ן לתיבת רש ונעשה שער, וכן אות תי"ו בתיבת דל ונעשה דלת, כי באלו הימים נפתחים כל דלתות ושערי מעלה לדופקי בתשובה לקבל קול שוועתם בתפילתם, 'ויבואו ישראל קדושים בזה השער לה' בתפילתם ובתשובתם, ושערי שמים נפתחים ברצון, וזהו אומרו ואתחנן אל ה', מתי הוא הזמן המיועד לבא אל המלך ולהתחנן לו, דיקא בעת ההיא של ימות חודש אלול, ודברים אלו ציווה השי"ת לאמר לדורות 'שבעת ההוא פתוחים שערי שמים לקבל תפלות ישראל ברחמים'.

ה. ויש ללמוד מכאן על צורת התפילות בימים אלו שצריכים להיות בבחי' ואתנפל, כמי שיודע שרק המלך יכול להצילו והרי הוא נופל לרגליו בתחנונים מקירות ליבו ובכל כוחו...

ו. כתב ה'חתם סופר' זי"ע (ספר הזכרון, דרשת החת"ס עיו"כ), וז"ל. יותר רצוי התפילה בימים אלו ימי רצון לה', וקראו לחדש אלול וימי תשובה 'ירח ימים' גמטרי' שיח - לשפוך שיח לפני ה', וירצה לפניו, והם מ' יום של קבלת התורה מר"ח עד י"כ, ואם תצרף מ' לשי"ח נעשה משיח - שמקרב הגאולה.

ז. המשיל המגיד מדובנא בענין ההכנה באלול לקראת ר"ה, מעשה בחנווני שערך חשבון מדוקדק על כל הוצאותיו והכנסותיו ונתברר לו לצערו הרב כי ההוצאה יתירה על ההכנסה ונראה שהוא עומד לפשוט את הרגל בקרוב מרוב החובות, בצר לו החליט לילך אל גביר העיר ולבקש ממנו הלוואה גדולה של כמה אלפי דינר בתשלומים נוחים בכדי שיוכל להמשיך להחזיק את החנות, ואכן הלך אל בית הגביר, אך בהגיעו אל הבית עצר אותו המשרת מלהיכנס באומרו שהגביר עסוק עתה מאוד ואי אפשר להפריע לו, על כן ישוב עוד כמה שעות, הסתובב האיש בחצר גינת ביתן הגביר כשכולו נסער חרד ודואג, לאחר כמה שעות שוב דפק על הדלת ושוב מנע אותו המשרת, וחזר האיש להסתובב בחצר אנה ואנה כשאינו מוצא מקום להניח את נפשו. כשיצא הגביר לתפילת מנחה ניגש אליו החנווני וביקש הלוואה כשהוא מבטיח להעמיד לו ערבים הגונים, ומיד נתן לו ככל אשר ביקש. בהגיע העשיר

באר הפרשה - פרשת כי תצא

ה

באלו הימים - ימי ההכנה לקראת יום הדין הגדול - על הפרנסה - 'על המחיה ועל הכלכלה' במשך ימות יום בו 'תחתוך קצבה לכל בריותך', מן היושר השנה שכאמור ממילא איננה מועלת במאומה, עדיף לכל 'בר דעת' לדעת כי תחת היגיעה והעבודה הקשה לו להזיע ולהתייעץ בזה החודש ב'ספר התהלים'."

לביהמ"ד פגע בו אחד ואמר לו, אה, אדוני העשיר, בדיוק חיפשתי אותך... הוא נא להלוות לי סכום הגון... השיב לו הגביר שאין ביכולתו עתה להעניק הלוואות. שאלו הלה, יאמר לי מר, מה ביני לבין החנווני שנתת לו במאור פנים, השיב לו הגביר, וכי מה דמיון יש ביניכם, הלה המתין לי שעות רבות וראיתיו מהלך סהרורי בחצר ביתי בלב נרעש ונפחד, וראיתי שאכן חייו אינם חיים וזקוק הוא להלוואה הגונה שתעמידנו על רגליו, אולם אתה לא באת אלי ולא המתנת עלי, אלא 'בדיוק' ראית אותי וכבר הינך מבקש הלוואה... כיוצא בדבר יש לך אדם המכין עצמו בכל חודש אלול לקראת ראש השנה, מרבה בתשובה ובתחנונים לזכות בדין, וממילא כשמגיעה השעה נכמרים עליו רחמי הקב"ה 'ובדין' שירחמו עליו... אמנם יש אדם המעביר את כל החודש בלא כל הכנה ראויה, ובהגיע ראש השנה 'נזכר' הוא לבקש רחמים כי בדיוק עכשיו נפגש עם 'המלך'... ובאלו פנים יפצה פיו בתפילה ובתחנונים... כה אמר הרה"ק מסאטמאר זי"ע, ידוע היה הבארון ראטשילד בנדיבות לבו ומעות לרוב יצאו מידו לרבבות אלפי בני ישראל, ומטבע הדברים שיחרו רבים לפתחו, והיו האנשים ממתנינים זמן רב ב'תור' בפרוזדור ארמונו, עד שהוכנסו לחדרו של הבארון, וכל אחד מגולל את כל 'סיפורו' זה יש לו בן חולה וזה השיא י"ג צאצאים, השלישי מחוסר דירה וברביעי מטופל ב... והיו העניינים מתארכים ללא גבול וקץ, על כן נענה הבארון, מהיום והלאה יתחיל כל אחד את דרשתו בעודו ממתין בתור, ובבואו לחדר הפנימי יגיד לפני את ה'שורה התחתונה' כמה הסכום לתשלום... ותו לא מדי.

כיו"ב לדין, לבוא אל החדר הפנימי (כביכול) רק בראש השנה ולומר אז את כל ה'דרשה' יש בזה מעט טעם שלא לשבח, אמנם אם מעתה בעת דודים - בחודש הרחמים והסליחות, יתחיל מעתה לערוך את הכנותיו, לפרט ולהתפלל על צרכיו ועל הכל להכין עצמו כדת וכנכון שיוכל כראוי להכנס אל הקודש, ובזה יוכל ביום ר"ה לומר את ה'שורה התחתונה' ולקבלה באהבה וחיבה במלוא חפניים טובה וברכה.

ח. נהגו ישראל עם קדושים להרבות באמירת תהלים המסוגלים ביותר באלו הימים. וכך אמר הרה"ק הרש"ב מליובאוויטש זי"ע (למשמשו כאשר שלחו לקנות עבורו ספר תהלים) דער סאזאן פון חודש אלול איז דער תהלים (ה'עונה' של חודש אלול הוא ספר תהלים).

הא לך לשון 'שער המלך' (שער הראשון פ"ב) הנה ראיתי בכמה מקומות מאז ומקדם, גם אבותי סיפרו לי המנהג הזה הנכון היפה, מראש חודש אלול עד יום הכיפורים, תיכף אחר התפילה לומר ספר תהלים בקול בכי ונעימה, האחד היודע לומר ולדבר יעמוד לפני התיבה, וכל העם עונים אחריו. אמרתי גם כן לעשות הטוב והישר הזה למנהג בעירנו, כי העיקר בחודש זה להכרית ולהבריח המסטינים הנאספים על חג האסיף לאסוף אותנו ח"ו, לכן אנו באים בחודש הזה, שהוא יוסף להוסיף, ומאן דיוסיף מוסיף, ולא יאסף, ואין לך דבר שעומד בפני המקטרגים כמו ספר תהלים הנקראים 'מזמורים', שבהם יכול לזמר ולהכרית כל הקוצים והחוחים הסובבים את השושנה העליונה, ומחמת שאנו צריכים דווקא בזה החודש לבער הקוצים, ידרוש על קוץ 'תהלים תהלים' בכוונה ובבכיה, לאמר התפילה שאחר כל הספר, ושלא יהיו פחות מעשרה שיאמרו השלש עשרה מידות בסוף יהי רצון. ובאם יש איזה מקום ועיר שלא יודעים המנהג הטוב הזה, ראוי להודיעם שלא ימושו מן ספר התהלים בכל יום מחודש הזה, ויהא חשוב כאילו עסקו בנגעים ואהלות, וזכות דוד המלך ע"ה יעמוד להם להוציא כאור משפטם לחיים ולשלום.

כתב הגה"ק רבי חיים פאלאג'י זי"ע (הובא באבות הראש מבנו של הגר"ח פאלאג'י, חלק נפש יתירה אות קפג) שג' זמנים מסוגלים ללמוד בספר תהלים - ואלו הם, בשבת קודש, ובימים טובים, בראשי חדשים, ולמעלה מהם בימי חודש אלול. והוא היה נותן בהם סימנים, כי פתח בפרק ראשון באשרי שהוא ר"ת אלול שבת ראש חודש יום טוב, ולכן אמרו בגמרא (ברכות י.) 'כל פרשה שהייתה חביבה על דוד פתח בה באשרי וסיים בה באשרי'.

המהר"ם שפירא מלובלין זצוק"ל שלח פעם בחודש אלול מכתב אל הרה"ג ר' דוד הלחמי זצ"ל (שהיה הגבאי בשיבת חכמי לובלין), שיורה לכל בני הישיבה, שמלבד עשרת פרקי תהלים שאומרים בחודש אלול בכל יום כמובא בפוסקים, יוסיפו לומר בכל יום ויום בחודש אלול את פרק קי"ט אשר כולו בקשות על רוחניות, תורה וקרבת ה', וזהו כוונת הזמן של חודש אלול להתקרב אל ה', ועלינו להשתדל לומר לכל הפחות פעם אחת בשבוע פרק זה.

באר הפרשה - פרשת כי תצא

ובתפילות, ובוה יקצור 'רווחים' נאים וגדולים למשך כל השנה הבעל"ט, ולא רק ב'פרנסה' הרברים אמורים, אלא בכל ענין וענין, פי כמה וכמה יפעל האדם אשר ישקיע כל מרצו כוחו ואונו בתפילות כראוי בימים אלו ויחסוך מעצמו טירחות ויגיעות יתירות במשך כל השנה הבעל"ט.

שמעתי מהרה"צ בנש"ק רבי י. דייטש שליט"א, לפני כמה שנים ביקר באחד מימי חודש אלול אצל יהודי זקן ושבע ימים (במושב זקנים שומרי החומות בשכונת סנהדריה) ושמו הרה"ח רבי יוסף שמואל פויגל זצ"ל משרידי תלמידי הדמשק אליעזר בישיבתו בויזניצא, באותה שעה היה רי"ש באמצע אמירת תהלים ולא רצה להפסיק, אחר זמן מה הפסיק ואמר, אספר לכם מה דבדידי הוה עובדא עם מורי ורבי הדמשק אליעזר, כשלמדתי בימי בחרותי בישיבתו בויזניצא, הייתי בדרכי לישיבה באחד מימי אלול, בדרך עברה לידי עגלה של נכרי מלאה תפוחים טובים למראה, מכיוון שהייתי רעב עד מאד (כדרכם של בחורים בימים ההם), ביקשתי מהשי"ת שיזמין לי תפוח אחד לאכול, באותו הרגע הזדעזעה העגלה ונפל תפוח אחד עד סמוך לרגלי ממש, המתנתי זמן קצר עד שיעבור בעל עגלה הנכרי מעל פני, לאחמ"כ שחיתי לארץ והגבתי את התפוח (אבידת עכו"ם מותר, חו"מ רסו א) בירכתי בורא פרי העץ ונגסתי בו, כשהנני עומד ברחובה של עיר... לביש מזלי, הנני רואה לנגד עיני את מורי ורבי עומד לנגדי, בושה כיסתה פני, שנתפסתי על חם, לנגוס בתפוח ועוד באמצע הרחוב... במהירות הטמנתי את התפוח בכיסי, והמשכתי לצעוד לעברו, מתוך מחשבה כי ממילא אין לי אנה לברוח וכאשר אבדתי, אבדתי... רבינו ניגש אלי ובחמימות הניח את ידו סביב לצווארי, והחל לצעוד יחד עמי לכיוון הישיבה, באמצע הדרך פנה אלי ואמר, הידעת יוסף שמואל יקירי, נהגת כעת ממש כמו אמת'ער חסידי'שער בחור. נאלמתי דומיה, והוא המשיך והסביר בנועם שיח, בחודש אלול צריך יהודי לראות שה'פה' לא יעמוד ריקם אפילו רגע אחד, גם כשמהלך ברחוב יהיו שפתותיו דובבות פרקי תהלים, פרקים משניות בע"פ, או סתם תפילה להשי"ת. כל רגע של אלול חייבים לנצל עד תום. אבל אתה הרי בחור צעיר, ומן הנראה עדיין לא זכית לשנן כמה פרקי משניות או פרקי תהלים בעל פה, לאידך גיסא, ידעת גם ידעת שאסור להניח הפה בחודש אלול ריקם, על כן היית מוכרח לעשות מה שכן אפשר, לפחות למלא אותו עם התפוח, העיקר שהפה לא יעמוד ריקם.

הפטיר רי"ש, מאז נכנס לליבי התעוררות עצומה שלא להפסיד אפילו רגע אחד של חודש אלול, ומעתה תבין מדוע איני יכול להפסיק מאמירת תהלים בחודש אלול.

ומעניין לעניין באותו עניין, התקינו הקדמונים לומר בכל יום את המזמור 'לדוד ה' אורי וישעי', וכתב ב'סידור האר"י - סידור ר' שבת' (סדר כוונת ר"ח אלול) וז"ל. כל האומר מזמור כ"ז 'לדוד ה' אורי וישעי' וכו' מר"ח אלול עד אחר שמחת תורה ערב ובוקר דבר יום ביומו אזי הוא מובטח שמוציא שנותיו בטוב ויערב לו, ואפילו גזירה רעה כתובה על האדם מן השמים יכול לבטל, ומעביר מעליו כל המקטרגים ושטנים ומארי תריסין ומבטל מעליו כל גזירות קשות ורעות ויוצא בדימוס זכאין בדין, ועי"ז יכניע כל המקטרגים. כי מר"ח נפתחו י"ג מקורות מי"ג מכילין דרחמי והם מתגלין ומאירין למטה... ועי"ז אמירה זו אנו פועלין ומבטלין מעלינו הבי"ד של מעלה ומארי תריסין ומקטריגין - שאין להם רשות לקרב כלל לדון אותנו, אלא 'מלפניך' משפטינו יצא ואז יוצאין אנחנו זכאין בדין.

ובכמה קהילות נהגו לומר בכל יום בחודש אלול את פרק קמ"ג לפי שכתוב שם 'אל תבא במשפט את עבדך', וכמו כן יש אומרים פרק נ"א שהוא 'מזמור התשובה' (כלשונו של רבינו יונה בספר שערי תשובה שער הראשון אות לג). ובכלל, יש קהילות הנוהגים לומר כל ספר התהלים בכל שבת קודש מימי אלול, ונהרא נהרא ופשטיה, זה הכלל חלילה לו לאדם לבטל את הזמן בשינה ותרדימה, אדרבה, יקום נא, ויזעק אל ה' אלוקיו - כל חד וחד לפני מנהגו וירווח לו. ט. הגה"צ רבי חיים פרידלנדר זצ"ל (משגיח דישיבת פוניבז' המעטירה בבני ברק), החל ביום מן הימים (באמצע השנה) לסבול מכאבי שיניים חזקים מאד, בפנותו אל הרופא עקר לו הלה כמה משיניו אך עדיין לא פסקו הכאבים, אחר כמה בדיקות מצאו שאין החולי בשיניים אלא חולה הוא במחלה הנוראה ל"ע, תיכף כאשר שמע רבי חיים את הבשורה הנוראה, נענה ואמר, אילו הייתי קורע שערי שמים באלול העל"ט הייתי מונע גם זה מעלי... כי כל מכאוב הבאים לו לאדם משך ימות השנה בידו לבטלם בימי הרחמים והסליחות הקודמים לזה הגזירה.

בשנה אחת בסוף חודש מנחם אב חלה הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע עד למאד והיה מוטל על ערש דווי, הרופאים קבעו שיש צורך לנתחו מיד ללא שום שהיות, אך הרבי לא הסכים שינתחוהו עד עבור הימים הנוראים, באמרו הננו מאמינים כי ב'ראש השנה' נגזר דינו של אדם ובידנו לפעול לשינוי הגזירה, משראו בני המשפחה כי הרבי

כי תצא - להקדים יציאה למלחמה קודם יום הדין
 בפרשתן (כא י), 'כי תצא למלחמה על אויביך, כתב
 הרה"ק האמרי אלימלך' מגראדז'יסק ז"ע
 (כי תצא ד"ה א"י דהכתוב) שכאן למדנו כי מעלה יתירה יש
 לו למתחיל את עבודת הקודש כבר בחודש אלול, וז"ל.
 דקאי על מלחמת האדם ביום ר"ה - יום הדין, אשר
 יבואו בני אלוקים להתייצב ולריב ריב על בני אדם,
 והנה ודאי בר"ה יום המלחמה לא שייך לומר ש'תצא'
 למלחמה כי אז הוא בעומק המלחמה כנ"ל, אלא עליו
 לצאת למלחמה עוד קודם יום הדין - יום המלחמה,
 להעריך מלחמה וקרב ע"י תשובה ותפלה וצדקה ובוה
 ינצח במלחמה ויוכה ביום הדין. וזהו 'כי תצא למלחמה'
 מורה על יציאתו קודם בא המלחמה, בחודש אלול ימי
 הרצון האלה... אז מבטיחו הכתוב ונתנו ה' אלוקיך
 בידך, היינו שיתן לך המקום ב"ה את נצחון המלחמה
 ביום הדין, ושיהי' בידך ורשותך להטות הרחמים והדין
 כל אחד למקום הראוי לה כרצונך, אכ"ר.

בפרשתן (כא י), 'כי תצא למלחמה על אויביך, כתב
 הרה"ק האמרי אלימלך' מגראדז'יסק ז"ע
 (כי תצא ד"ה א"י דהכתוב) שכאן למדנו כי מעלה יתירה
 יש לו למתחיל את עבודת הקודש כבר בחודש אלול,
 וז"ל. דקאי על מלחמת האדם ביום ר"ה - יום הדין,
 אשר יבואו בני אלוקים להתייצב ולריב ריב על בני
 אדם, והנה ודאי בר"ה יום המלחמה לא שייך לומר
 ש'תצא' למלחמה כי אז הוא בעומק המלחמה כנ"ל,
 אלא עליו לצאת למלחמה עוד קודם יום הדין - יום
 המלחמה, להעריך מלחמה וקרב ע"י תשובה ותפלה
 וצדקה ובוה ינצח במלחמה ויוכה ביום הדין. וזהו 'כי
 תצא למלחמה' מורה על יציאתו קודם בא המלחמה,
 בחודש אלול ימי הרצון האלה... אז מבטיחו הכתוב
 ונתנו ה' אלוקיך בידך, היינו שיתן לך המקום ב"ה
 את נצחון המלחמה ביום הדין, ושיהי' בידך ורשותך
 להטות הרחמים והדין כל אחד למקום הראוי לה
 כרצונך, אכ"ר.

עומד על דעתו, שלחו את הרופא אל הקודש פנימה והוא סידר לרבי את כל דרך הילוכו באכילה שתיה ושינה עד
 אחר הימים הקדושים, ונדחה תאריך הניתוח עד למחרת יום הקדוש, ויהי ממחרת יום הקדוש בדקוהו הרופאים
 שנית, ויראו כי פלא גדול נתחרש וכל הסכנה חלפה כליל, וכבר אינו נזקק לניתוח, נענהו הרופא ואמר לו בלשונו
 'הזמן פעל לטובתך' (כוונתו הייתה שהזמן שעבר הועיל למערכות הגוף להשתנות לטובה), נדעק ה'נתיבות שלום' ואמר 'הזמן פעל
 לטובתי', היינו הזמנים הגדולים של חודש הרחמים וימי ראש השנה ויום הכיפורים הם הזמן שבהם יכול כל אדם
 לפעול לשנות את גזר דינו לטובה ולברכה, וזה אשר פעל שאבריא לגמרי למעלה מדרך הטבע. והיה ה'נתיבות
 שלום' מספר מעשה זה בימים אלו לחולים מסוכנים, באמרו להם, שאף אם בר"ה אשתקד נגזר עליכם 'דין קשה'
 זה, אך עומדים אנו לקראת ר"ה אשר נכתב בו גזר דין חדש, ובידכם לפעול לבטל כל גזירה רעה, ולהמתיק הדין
 לחיים טובים ולשלום.

הגה"ק ה'בן איש חי' ז"ע (ויקרא, עה"פ מוכיח אדם) מביא מעשה, פעם הגיע יהודי לעיר אחת ואמר שהוא ה'מוכיח'
 מפראג, הכל היו בטוחים שנזדמן לפניהם דרשן נפלא וישמעו ממנו פנינים ואמרות טובות, ולמעשה הלה אינו פותח
 פיו... עד שסיפר, רבותי, שמעו נא, הנה פעם הייתי עושר אדיר, נכבד העיר וכו', עד שביום אחד גלגלו עלי את
 הגלגל מן השמים ונהפכתי לעני מרוד חסר כל, ועוד רבות צרות אפפוני ה"י... בקיצור, מטה מטה ירדתי, נמצא
 שהנני ה'מוכיח' - ההוכחה הגדולה ביותר שהכל בידי שמים, אין אדם מעשיר את עצמי ולא מעמיד את עצמו על
 מצב טוב, אלא הכל כפי שהעמידו לו משמיא.

אף אנו נאמר, הנה מגיע חודש אלול, ומתקרבים ימי הדין - הבט נא בשופר שהוא 'צר' מצד אחד ו'רחב' מצידו
 השני, ויהיה זה ספר מוסר חי... כשתראה בעיניך כמה אנשים החלו את השנה בצד ה'רחב' ול"ע הם מסיימים את
 השנה בצד ה'צר', עתה הינם 'מן המיצר' קראתי... וזהו אריה שאג - אותיות ראייה, ראה מה עבר כל השנה... ותדע
 את אשר לפניך...

י. בספר 'שער המלך' נתן רמז בשם החודש אלול שהוא ר"ת 'ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה אשר לפני'
 (בראשית לג יד), והיינו כי לרגל ולרוב המלאכה אשר לפני בתיקון כל המעשים אזי א"א לתקן הכל בבת אחת בראש
 השנה, אלא מוכרחים אנו להתחיל להתכונן כבר בחודש אלול, ולהתנהל לאט לאט, בדרגא בדרגא, עד שנזכה
 לתקן כל המעוות.

באר הפרשה - פרשת כי תצא

וכבר נודע מה שרמזו הקדמונים בלשון הפסוק (שמות כא יג) 'והאלוקים אנה לידו ושמתי לך מקום אשר ינום שמה' שהוא ר"ת אלול, כי הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו, ולגודל האהבה והרעיות המתעוררים בימים אלו שהם עת 'דודים' - זימן את החודש הזה

כ'מקום' מקלט לנום שמה מיד היצר הרע"ה, לברוח מן הרע"ה, ולהתייצב על דרך טוב ברוב סיעתא דשמיא.

ובה כתב בספה"ק 'שער המלך' (שער הראשון פ"ג) שהנה איתא (ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג) שהקב"ה מקיים כביכול

יא. סיפר איש צדיק ושמו ר' ישעי' קארבנלי ז"ל, שבילדותו התגורר בעיר סאטמאר, שם היו לדאבון לב גם יהודים מחללי שבת, מעשה באחד מהם שלא עמד בנסיון ושמו 'הער שווארטץ' (אדון שורץ), והיה פותח את חנות הנעליים אשר ברשותו בכל שב"ק, ולא הועילו כל טצדקי הסברים ותחנונים למנעו ולהצילו מחטא. באחד השבועות הלך הרה"ק ה'דברי יואל' זי"ע ל'קידוש' שנערך בביהמ"ד אחר, בדרך אמר לו הגבאי רבי פייבוש אשכנזי, הנה בהמשך הרחוב פתוחה חנותו של פלוני - אולי עתה העת והזמן לעשות 'סדר' בדברים, הרבי שתק, וכשעבר ליד החנות נכנס בלוויית כל המלווים, הרבי פנה אל 'בעל הבית' הוריד השטריימל ככבוד הנהוג בין ה'מכובדים', ובמאור פנים נענה אגוט שבת' הער שווארטץ, וכמוהו עשו המלווים, הראשון והשני והשלישי וגם הרביעי, כולם קדו לפניו עם הורדת שטריימל ואמרו גוט שבת הער שווארטץ, ואמר ר' ישעי' אף אני אמרתי לו גוט שבת (אלא שלא הורדתי את השטריימל כי הייתי ילד ולא היה לי עדיין שטריימל) - אחרון יצאתי משם ורק זאת אוכל להגיד לכם, מיד אחרי הגיף האיש את התריסים סגר החנות ולעולם לא פתח יותר את החנות ביום השבת.

והנה ללא כל ספק שהער שווארטץ אשר הכיר את הרבי הבין שבוודאי הנה זה בא - אבנים, קולות, נזיפות חמורות אשר לא שמע כזאת מיום בואו לאוויר העולם, ומכיוון שהכין את עצמו לכל זה, ולמעשה, ראה תמונה אחרת לגמרי, הרבי נכנס לחנותו, והראהו ידידות וקרבה, שמייכל ואהבה עצומה, לא רק 1 גוט שבת, אלא 30 שיינע גוט שבת (מכל המלווים של הרבי) ממילא נמוגו ונמסו כל החומות בצורות אשר על לבבו, ומכורח אי נעימות הוכרח לנעול את החנות על מסגר ובריה, כעין מה שאמרו חז"ל אם ברזל הוא נימוח אם אבן הוא מתפוצץ.

ככל החזיון הזה, קורה עמנו בזה הזמן, לכל אחד יש 'געשפט'לעך' (עסקים) הנפתחים שלא בהיתר, ואפילו באיסור... לא רק בשבת אלא בכל השבוע, ובמשך כל השנה הקב"ה שולח לו רמזים, הודעות וכיו"ב, אנא סגור הגעשעפטן, שובו אלי, והלה אינו מבין, או שאינו יכול להתגבר. ובאלול הקב"ה מגיע עם י"ג מידות של רחמים, ולא רק יום א' אלא 30 ימים של גילוי ידידות וקרבה, ואהבה עצומה, והנפק"מ, כי הער שווארטץ ראה את הרבי כמו עינו, ועלינו להשתדל שגם אנו נראה את הקב"ה וקרבתו אלינו בימים הללו, וממילא ימוגו ונמוסו כל חוות אשר בלב ונשובה אליו, ונזכה לשנה טובה ומתוקה.

יב. עם פרוץ ה'מלחמה' בשנת ת"ש - עברו כמה מחוזות וערים מתחת שליטת מדינת רומני' ונכנסו לרשות מדינת אונגארין (הונגריה), ובתוכם גם העיר סאטמאר. והנה בישיבתו של הרה"ק רבינו יואל מסאטמאר זי"ע בעי"ת סאטמאר למד בחור בשם משה פריעדמאן מעיר עירמענשטאט, ובהיותו יתום מאביו מיהרה אמו אל הישיבה לקחת את בנה ולהשיבו אל ביתה, באמרה, הנה העיר סאטמאר נכנסה תחת אונגארין ומי יודע בעוד כמה זמן יינעלו הגבולות ולא יוכל בני לחזור הביתה מאונגארין אל רומני'... לעומתה בנה בחור העלה טענה שהמצב באונגארין טוב ונח יותר לבני ישראל, מה גם שהרבי הק' נמצא כאן, מתוך הסתפקותם נכנסו השניים אל הרבי ושטחו לפניו את שני הצדדים, הרבי שמע לדבריהם, אחר קבע ופסק, הנה הצדק עם האם, ולא עוד, אלא שאילו יכולתי גם אני הייתי מחיש פעמי לגבולות רומני'.

בעת עריכת סעודה שלישית דיבר הרבי בתוך דבי תורתו על הפסוק (להן לב ח) 'יצב גבולות עמים' - הקב"ה מייצב ומחליף את הגבולות בין העמים, 'למספר בני ישראל' - כל הכוונה היא אודות בני ישראל. למעשה, לבסוף הוברר היטב כוונת הדבר, כי אחר כמה שנים כאשר נכנסו הרשעים ימ"ש לאונגארין הרגו מאות ואלפי רבבות בני ישראל ולא נותר מהם (כמעט) שריד ופליט, ואילו ברומני' נשארו בחיים, אז הובנה כוונת הרבי שאמר אילו הייתי יכול הייתי גם אנכי בורח לרומני'.

ועתה הבה ונתבונן, מה היתה 'חכמתו' של הרבי, דהנה, בשנת תש"ד כבר לא יכולו לברוח על כן הורה להבחור היתום לברוח מבעוד מועד, כאשר הכל פתוח ומשוחרר לפניו. אף בחודש אלול, הקב"ה אינה לידנו - הקב"ה מודיעך מעיקרא - יבוא יום הדין, אנא ברח לך מהגבולות של השונא ה"ה היצר הרע, ולך לך מבעוד מועד אל מקום

והבלל הראשון הוא 'כי תצא' - לצאת למלחמה י' ולא ישב בחיבוק ידיים, וכלשון האור החיים הק' בא להעיר כי לא מלחמה זו כגבור הלוחם ללכוד עיר וכשיקוץ במלחמה יפנה וילך לעצמו, אלא כאדם הלוחם עם אויבו שאם יתשל יקום עליו והכהו, כמו כן אם יתשל האדם מלחמה את האויב יקום עליו ויאבדהו מן העולם.

ואף אם נפל ונכשל לא יתייאש ח"ו^{טו}, אלא יעמוד על משמרתו כבראשונה^{טז}, וסופו שיתקיים בו 'ונתנו ה' אלוקיך בידו'. וכדכתיב בפרשתן (כא יח), 'כי יהיה לאיש בן סורר ומורה... ובגמרא (פנהדרין עא.) נחלקו אודות זה הבן הסורר ומורה ואמרו בן סורר ומורה לא היה ולא יהיה. מכאן מצאנו סמך לדבר, שלא יאמר אדם אפסה תקוותי - איכבה אוכל לשוב להלך על דרך המלך - כאשר כ"ב מעוותות דרכי, מכף רגל ועד ראש אין בי מתום. כי באמת 'לא ידח ממנו נדח', ואף לחוטא הגדול ביותר יש עוד תקוות טוב לשוב

את כל התורה, ובכלל זה אף הוא מקיים מצוות 'פדין הבן' ל'בני בכורי ישראל', וא-ל עורך דין פודה אותם מכל צרה ביום דין, אלא שתנאי נאמר בתורה (במדבר יח טו) 'ופדויו מבן חדש תפדה' - 'שאנו צריכין להיות על כל פנים בני חודש, דהיינו שנעשה עב"פ בחודש אחד קודם יום הדין תשובה, וסר עונך וחטאתך תכופר, ואז הוא כקטן בן חודש, ופודה אבינו הרחמן אותנו ליום הדין'.

כי תצא למלחמת היצר - דרכי המלחמה על היצר הצורך בפרשתן (כא י), 'כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ה' אלוקיך בידך ושבת שביו', בספה"ק האריכו רבות בביאור העניין, שבא הכתוב 'ללמד בני יהודה קשת' בדרכי המלחמה כנגד היצר הרע^{טז}. וכך כתב ה'אור החיים' הקדוש (ד"ה ובדרך רמז), שלכן כתב 'כי תצא למלחמה' מנוקד בפת"ח, לרמז על המלחמה הידועה, היא מלחמת האדם עם יצרו, ועיי"ש מה שהאריך בזה.

מבטחים... (ובדרך צחות ומליצה, הנה 'אונגערן' פירושו בלה"ק 'להרעיב', מעתה יש לדרוש, ברח לך מאונגארין - הפסק צו אויס אונגערן, מלהרעיב את הנשמה, אלא ברח לרומני' - מלשון להתרומם).

יג. הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (ליקוטי הרי"ם ריש פרשתן) הביא בשם הרה"ק הר"ב מפשיסחא זי"ע שהתורה נדרשת בדרך פרד"ס (פ"ש ר"מז ד'רוש ס'וד), והנה, בזמנים הקודמים כשהיה שייך ענין המלחמות עם אומות העולם - בפועל, אזי היה הפשט במלחמות אלו - מלחמת הרשות, ורק הרמז היה על מלחמת היצר. אך בימינו אנו שאין לנו מלחמות כפשוטן אזי הפשט הפשוט 'כי תצא למלחמה' על מלחמת היצר הצורך המבקש להאבידנו, ועלינו להילחם עמו בחירוף נפש, להביסו ולהפילו.

ידוע מאמרו של הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע שאביו הרה"ק המהרי"ד היה חוזר בשם קדמונים שסדר הפרשיות וקריאתן נתקנו על ידי הקדמונים על פי סודות עליונים, והם מורים הוראות למעשה המיוחדות לזמן קריאתם, ולכך קוראים בחודש אלול פרשת 'כי תצא למלחמה על אויבך' ופרשת המלך, כי אלו הזמנים מיועדים לצאת למלחמה עם היצר וחילולתיו, וכאשר יצא למלחמה ינצח לבסוף - ונתנו ה' אלוקיך בידך.

יד. כה אמר הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע לפרש את דברי רש"י בריש פרשתן (כא יא) 'לא דיברה תורה אלא כנגד יצר הרע', שכל דברי התורה - מ'בראשית' עד 'לעיני כל ישראל', בכל רמ"ח מצוות עשה ושס"ה לא תעשה, הכל ענין אחד הוא - כנגד היצר הרע, שיזכור היטב כי היצר אורב לו בכל פינה שהוא פונה, ואסור לו להסיח דעתו מהמלחמה כנגדו, ואז יעזרהו ה' שינצח אותו מכל וכל.

טו. שמעתי מחכם אחד, שיש ללמוד כן מתקנת חז"ל לתקוע בכל חודש אלול - דבר יום ביומו, בכדי לעורר את העם שיחזרו לתשובה, ולא הסתפקו בתקיעות בראש החודש ותו לא, כי אם לא התעורר ביום הראשון מעוררים אותו ביום השני, ואפילו אם כבר עבר עליו כמעט כל החודש, ולמעלה מעשרים פעמים עוררו אותו ועדיין נשאר בשנתו, מ"מ לא התייאשו ממנו חכמים ועדיין אנו שבים לתקוע, כי עד הרגע האחרון ממש עדיין ניתן להתעורר ולשוב בתשובה.

טז. מעשה ביהודי שקבל בפני הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע כי כשל כוח הסבל וכבר אין בכוחו לעמוד בקשרי המלחמה עם יצרו, באמרו, אך אמש יגעת במלחמתי כנגדו והיה ה' בעזרי לנצחו, והנה היום הוא הפילני לפח יקוש. ענהו ה'תפארת שלמה', 'כי תצא לניצחונות' לא כתיב, אלא 'כי תצא למלחמה', כי לא בנצחון חפץ ה' כי אם במלחמה, אף אם יצטרך לעמוד בה כל ימי חייו...

לבראו. שהרי הבן סורר ומורה נידון על שם סופו, דסופו שישב בפרשת דרכים וילטם את הבריות, ו'אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב' (שם עא). על זאת אמרו לא היה ולא יהיה - לא תהא כזאת בישראל להחליט על אדם שסופו לאבדון, אלא כל אחד ואחד מבני ישראל אפילו בן סורר ומורה, יכול לשנות את דרכיו וליהפך לצדיק גמור כמי שנולד מחדש ולא הוא האיש שקלקל וחטא.

ענין זה נרמז גם בסיום הפרשה ב'פרשת מחיית עמלק', כי עמלק נטפל ל'נחשלים' שהענין פולטם (תנחומא תצא י) לייאשם ולומר להם הנה כבר 'נחשל' אתה, אבד סברך ותוחלתך מה' - ובוזה רוצה להפילם לגמרי, אבל אנו מצווים 'מחה תמחה את זכר עמלק' - לזעוק בקול גדול ש'בל' יהודי יקר הוא אצל אביו שבשמים, ובידו להתקרב אליו מהיכן שהוא נמצא, על כן איש בנבורתו יתגבר להתחדש ולשוב אל ה' אלוקיו".

וזכור יזכור מה שכתב האור החיים הקדוש בריש פרשתן (כא יא) בהאי לישינא, הנה כל בנין העולם וקיומו תלוי במעשה עם בני ישראל, אם ימינו דרכיהם העולם קיים וישמחו השמים ותגל הארץ, גם ה' אלוקינו ישמח ויגל בנו, ויושר דרכם של ישראל תלוי בנצחון יצר הרע. עכ"ל. והדברים מבוארים וברורים, שכל קיום העולם תלוי בהתגברות על היצר הרע, ואז 'ישמח ה' במעשיו'.

בפרשתן (כה ט), 'ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים וחלצה נעלו מעל רגלו וירקה בפניו וענתה ואמרה ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו, וצריך לבאר מה עניינה של 'חליצת הנעליים'. ומבאר המלבי"ם עפ"י דברי הגמרא (שבת קנב). 'ודמנעלי בריגלוהי בר איניש', שהסימן להכיר את ה'אדם' הוא דייקא בזה שהוא מהלך במנעלים, ולכאורה מה 'סימן' יש בדבר, ומדוע

דייקא ה'מנעלים' הם המוכיחים על הלובשם שהוא 'בן אדם', ומבאר בהקדם עומק ההבדל בין אדם לבעל חי, שאין לומר שיסוד החילוק ביניהם הוא בכח ה'דיבור', שאדם מדבר ולבעל חי לא ניתן כח הדיבור, שהרי ישנם עופות שיש להם 'מבטא' ואף על פי כן לא נתעלו לדרגת אדם, גם אי אפשר לומר שמותר האדם מן הבהמה, שאדם יש בו דעת ואילו בעלי חיים אין להם דעת, שהרי מצינו גם בעלי חיים שיש בהם דעת ותבונה (עי' איוב לה יא). אלא מהות ההבדל הוא שהאדם הוא בעל בחירה ויש בו את הכח לעשות בהיפך טבעו ורצונו, מה שאין כן בעלי חיים שהם משועבדים לרצונותיהם, ואף אם נראה שעושים דבר מה בהשכל ובחכמה, אך האמת היא שהם נוטים בשכלם כפי אשר מחייבים אותם תכונות ויסודות נפשם. ועל כך נאמר (קהלת ג כא) 'מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה ורוח הבהמה היורדת היא למטה מהארץ', כי בעל חי פועל כפי טבעו שנברא מהאדמה, ורק רוח בני אדם עולה היא למעלה, שבידו להתגבר על רצונותיו וטבעיו" ו'לעשות כפי רצון ה'".

ועל כן בעל חי הולך ברגליו על הארץ, להורות שאין שום דבר חוצץ ומפריד בינו לבין האדמה, אמנם האדם הולך במנעל, להראות שהוא מובדל מן האדמה ובידו להתעלות מכל הטבעים הארציים שבו, ולא עוד אלא שהמנעל עשוי מעור בעל חי, למען דעת כי האדם הוא מעל בעלי חיים, ויש חילוק מדרגה בין האדם לארץ והוא דרגת בעלי חי. וכתב המלבי"ם 'ומי שאינו בעל רצון - שאינו מתגבר על תאוותיו ורצונותיו, אינו אלא כשאר בעל חי שעושה רק כפי טבעו והולך על הארץ'. מעתה יתבאר עניין חליצת המנעלים, כי רצון השי"ת שאחי המת יקח את יבמתו, אמנם הלה ממאן בה מפני שאינו חפץ בה, ואינו מתגבר לעשות כנגד טבעו, על כן חולצת היבמה את נעלו הימנו 'להראות

יז. וכבר פירש הר"ק מהר"א מבעלזא זי"ע את הכתוב 'כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ה' אלוקיך בידך ושביט שביט', שכשיצא למלחמה עם יצרו, יעזרהו ה' שישבה מהיצר את ההרגשה שנותן לו היצר לחשוב שהוא שביט בידי היצר הרע ולעולם לא יצא מתחת ידו - ושביט מהיצר את כוחו וטענתו אשר אתה בשביו.

יח. וכבר אמרו ש'מותר האדם מן הבהמה אין', ר"ל שכל יתרון האדם על הבהמה שבידו לומר 'אין' ליצר ולשלל 'רעיונותיו' אשר הוא מביא חדשים לבקרים, ולא להיות כבהמה אשר איננה יכולה לעמוד כנגד פתויי תאוותיה. בדרך צחות אמרו כי 'אין' ר"ת יא אדער ניין (- כן או לא), לרמז כי זה מותר האדם שיש בו בחירה לומר 'כן' או 'לא'... יט. וכך פירש השל"ה הק' מה שנאמר בריש פרשתן לגבי 'יפת תואר', וז"ל, ויפת תואר הוא היצר הרע המייפה להאדם לכל עון ולכל חטאת, והתורה התרה בקצת להנות ממנו כדי קיום העולם להשתמש בו בהכרחיים, והיותר יחרים וידחהו וינוול אותו, כאשר נתנו סימן לדבר 'מעט צרי' (בראשית מג יא) 'מעט יצר'...

הרה"ק ה'דגל מחנה אפרים' זי"ע, 'יש לומר הרמוז בזה, שתהיה יתר תקועה לך על אונך, היינו שתהא תקועה בלבך מה ששמעת איזה דברי תורה ומוסר, והיה בשבתך חוץ - כשתצא ח"ו לפעמים מגבול הקדושה אזי וחפרת (כלומר תשוב ותגלה אותם מחדש) את הדברים ההם ותמצא בהם חיי רוחך להשיב את נפשך, וכסית את צאתך, והבן'.

והדרך הנכונה לשמר את התעוררות הלב מאותם 'דברי תורה ומוסר' עד שיעמדו לו גם בשבתך חוץ^כ הוא על ידי שמקבל על עצמו קבלות טובות^כ, שהם ה'כלי מחזיק ברכה' לאורך ימים^כ.

שהוא אינו ראוי לילך במנעלים מפני שאינו בעל רצון כלל, וכמי שאומרת 'לית דין בר איניש' - אין זה בגדר אדם אלא כשאר חיותו ארץ, ועל כן 'תכבד' לילך כמנהג בעלי חיים...^כ

ועתה 'בן אדם' התגבר כארי לעשות רצון אביך שבשמים, ושלא להלך אחר יצרך ותאוותיך הרעות, ובידך הדבר לעשותו.

תשמור ועשית - להסמך התעוררות למעשה על ידי קבלות טובות בפרשתך (כג יד), 'ויתר תהיה לך על אונך והיה בשבתך חוץ וחפרתה בה ושבת וכסית' וגו', וכתב

כ. עומדים אנו לקראת 'יום תרועה יהיה לכם', ואיתא במדרש (ויק"ר כט ג) 'בשעה שישראל נוטלין את שופריהן ותוקעין לפני הקב"ה, עומד מכסא הדין ויושב בכסא רחמים', ואין לנו שמץ השגה בתוקף פעולת השופר, אלא זאת ידענו כיצד גדולי הדורות נטלו בסילודין ובדמעות שליש את השופר לידיהם לאחר הכנה גדולה ונוראה, וכווננו את כל הכוונות הקדושות והעצומות. ולכאורה יש להתבונן, שהלא שופר זה אינו אלא קרן של 'איל' - 'בהמה גסה', ובעוד הבהמה בחיותה היא בתכלות השפלות, עד שאסור לומר דבר שבקדושה במקום גידולה, אמש היה זה 'מועד' הנוגח בקרניו ומזיק לכל סביבותיו והיום הוא קדוש ונורא... וכיצד הפך ה'קרן' ל'שופר'... היאך עלה ונתעלה להיות 'חפצא דקדושה', מה גרם לו להתעלות משפל המדרגה לרום המעלה. אלא, שינוי אחד היה בו מאתמול, אך אתמול היה השופר 'עצם מעצמי' של הבהמה, ועתה ניתק את עצמו ממנה, ושוב אינו בגדר קרן בהמה גסה אלא בגדר שופר קדוש ומקודש.

לדין יאמר, הנה כל אחד יש בו 'נפש בהמית' המושכת אותו לתאוות רעות ושפלות, אין לו אלא להתנתק מהחלק הבהמי שבו, ומעתה יתקדש כולו כדוגמת השופר...

כא. וכמו שהיה אומר הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע ששמע ממגיד אחד עה"פ (תהילים צב יד) 'שתולים בבית ה'" - יושבים להם אנשים נטועים ושתולים בבית המדרש ושומעים דיבורי התעוררות ומלהיבים את נימי נפשם, אך דא עקא ש'בחצרות אלוקיננו' - אך יצאו לחצר בית המדרש (בגמר הדרשה), וכבר 'פריחו' - פרחו ונאבדו מהם כל הדיבורים... כב. מעשה נפלא שמענו מבעל המעשה, בחור יקר מדרי ארץ הקודש ולומד באחת הישיבות שבחול, שרצה לנסוע לעבר לים ולהגיע להסתופף באהלה של תורה, אלא שאנשי השלטון בארה"ק הערימו עליו קשיים, וקיבל על עצמו כי אם יצליח ה' דרכו ויוכל לנסוע למחוז חפצו לחיים ולשלום באין מונע ומעכב עד ליום פלוני הרי הוא מקבל על עצמו לשמור עיניו בטהרה בכל מהלך הנסיעה, ולא יביט בשום פנים ואופן ב'מסך' הקבוע במושב שב'פליגער' (מטוס), ואכן עלה בידו לנסוע כפי שרצה מתחילה, במחשבה ברורה ומוחלטת לשמור מוצא שפתיו, ומה השתומם לראות כי היה ה' בעזרו, ו'בדיוק' לא היה מסך במושב שלפניו, ובכך נפטר מעונשה של זו...

ומלבד שנלמד מכאן כוחה של קבלה טובה שהיא 'מיישרת את הדרך'... הרי מכאן נראה עד כמה הבא לטהר מסייעים בידו, שתיכף לאחר שגמר בדעתו לשמור את העיניים כדבעי אזי הקב"ה סייע בעדו שלא יבוא בכלל לידי נסיון... וכמו שביאר השל"ה הק' זי"ע על הכתוב בריש פרשתן 'כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ה' אלוקיך בידו, ופירש רש"י, 'במלחמת הרשות הכתוב מדבר', כי הנה פרשה זו רומזת למלחמת היצר, וכמו שנרמז בדברי חז"ל (קידושין כא:): 'לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע', וזהו שפירש רש"י 'במלחמת הרשות הכתוב מדבר', כי ה'רשות' והבחירה ביד האדם אם להילחם עם יצרו אם לאו. ונאמר כאן בתורה, שאם תצא למלחמה ותהיה בכלל הבא לטהר אזי בוודאי יקוים בך המשך הפסוק - ונתנו ה' אלוקיך בידך.

כג. מעשה בשני אנשים אשר עשו טובה גדולה למלכות בנאמנות ובמסירות, וחפץ המלך להשיב להם כגמולם הטוב, על כן הוציא דבר מלכות מלפניו שיוכלו להיכנס לבית האוצרות למשך חצי שעה וליטול ככל העולה על רוחם. נטלו השניים שקים גדולים בידם, בכדי שיוכלו למלא בהם משופרא דשופרא, בזמן המיועד הגיעו שניהם

הכתוב כי תבנה בית חדש - כשתחדש עצמך לשוב אל ה', אזי העיקר הוא ועשית מעקה לנגך אלו הנדרים והסייגים והקבלות הטובות, אך הישמר שלא תשים דמים אל ביתך בקבלות גדולות יתר על המידה כי יפול הנופל ממנו - שע"ז יוכל להפילו לגמרי, על כן ישער בעצמו היטב באלו דברים יוכל עמוה, ואותם יקבל על עצמו.

והזמן גרמא, בימי ההכנה לקראת הימים הנוראים הבעל"ט, לקבל על עצמו קבלות טובות בתיקון המעשים^ג, ובזכותם יזכה 'ברין', וכמו שהוכיח הגה"צ הסבא מקעלעם (קלם) זצ"ל מהאמור בפרשתן (כא יח)

אמנם אל יהלך בגדולות בקבלות נפלאות שאין בידו לעמוד בהן^ג, וכמו שביאר הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (ד"ה כי תבנה, תקנ"ט) בלשון הכתוב בפרשתן (כב ח) 'כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לנגך ולא תשים דמים בביתך כי יפול הנופל ממנו', שהנה כל אחד מחויב לעשות נדרים וסייגים להרחיק עצמו מן העבירה, וכל שכן מי שרוצה לשוב בתשובה על חטאיו 'שצריך לפרוש משבעים שערי היתר שלא ליגע בשער א' איסור', אלא שצריך להיזהר שלא תהיה לו שמירה זו למכשול, כי היצר הרע ילחום כנגדו להכשילו באותו נדר שקיבל על עצמו, וע"ז יהא לו מקום להיכנס בקרבו עד שיצליח להפילו בגוף האיסור, וזהו שאמר

לבית גנזי המלך. והנה רוחב הכניסה אל האוצר היה צר מאוד ודחקו עצמם להיכנס פנימה, אך דא עקא שמרוב הלחץ זו הדחק נקרעו שולי השקים, אחד החל לתפור את השק שיוכל למלא תפקידו, גער בו השני, שטיא שכמותך, עזוב את השק ותאסוף אבנים טובות ומרגליות אשר לא יסולא ערכם בפז, ותוכל לקנות בשווים שקים כחול הים... אולם הראשון המשיך בעבודתו, והזמן אוזל והולך, רגע אחר רגע.. לקראת סוף ה'זמן' גמר לתקן את השק בשעה טובה ומוצלחת והחל למלא בו, אך לא הספיק ליטול אלא מעט, לעומתו השני הלך בידיים מלאות כל טוב, אלא שבדרך הילוכו נפל הכל מידי ארצה... ונאלץ לצאת בידים ריקניות כלעומת שבא... ואילו הראשון לכל הפחות יצא עם כמה תכשיטים יקרים... והנמשל מובן וברור שיש המתעוררים הרבה עד 'שרוצים לכבוש את כל העולם' אך מאחר שלא הכינו כלים לשמור על ההתעוררות למעשה פורחת ההתעוררות, אולם לעומתם מי שמקבל על עצמו קבלות טובות ו'קושר' את עצמו הרי נשאר בידו לכל הפחות 'משהו'...

כד. סיפר 'המשגיח' הגה"צ רבי מאיר חדש זצ"ל, שבשנת תרפ"ט בהיותו בישיבה בעיה"ק חברון ערכו אז הערביים ימ"ש טבח האכזרי בתלמידי הישיבה הי"ד כידוע, ואף הוא היה בין הבחורים, מה עשה כדי להינצל - השכיב עצמו בין ערימת המתים והשים עצמו כמת, ועל ידי זה ניצל מידי הישמעאלים. ולגודל פחדו פן יבחינו בו, ויראו שעודנו חי, קיבל על עצמו במחשבתו קבלות גדולות לכל חייו, אך תוך כדי מנוסתו אחר כך למקום מחבוא כבר הוריד מעל עצמו כמעט את כל הקבלות... כי אכן אין ערך לקבלות יותר מפי יכולתו, שהרי אין יכול לקיימם.

כה. משל נפלא הובא בספרי מוסר, למלך שהחליט לרדת 'מן ההר אל העם' - ובכל שנה הקדיש עשרה ימים רצופים לבקר בבתיהם של אנשים פשוטים מתושבי מלכותו, למען דעת צרכי העם מה הם, וכך היה מנהגו, שלושים יום לפני אותם עשרת הימים שלח מכתב לאלו האנשים שבדעתו לבקרו בזו השנה כדי שיהא סיפק בידם להכין עצמם ואת ביתם כראוי, ויוכלו להכניס את המלך לביתם. באחת השנים נמנו בין ה'זוכים' שהמלך יבקרו בני זוג ערירים וזקנים אשר איתן מושבם בביקתה עלובה ורעועה בפאתי העיר, משקבלו השניים את המכתב המבשר על בוא המלך לביתם, אחזתו 'התרגשות' וחיל ורעדה לבעל הבית, באמרו לבני ביתו, וכי לביתנו ניתן להכניס את המלך, והרי כתלי הבית שחורים הם לגמרי וזה להם כשבעים שנה שלא באו במגע עם סיד לבן, חלונות הבית שבורים ומנופצים - וכולם מכוסים בחתיכות נייר שיירי בדים וחתיכות עץ שבורות הצמודות זה לזה בדבק (Glue), הכיסאות רעועים וכל היושב עליהם נופל מיד על הארץ אם אינו מבני הבית הקבועים היודעים 'כיצד' משתמשים בכיסאות הללו... ומי מדבר על השולחן אשר לו ארבע רגליים שאחת איננה נראית כרעותה... על כן, שמעי נא רעייתי, תיכף ומיד אזמין את כל בעלי המלאכה, זה יצבע את הבית בציור וכיור נפלא, זה יחליף את החלונות הישנים בחדשים - יקרים ונוצצים, גם שולחן וכיסאות חדשים יובאו הנה, ובכן יבוא המלך כדת לביתנו, אמרה לו האשה, והרי זה לי כשלושים שנה שהנני טוענת כי כן ראוי לעשות, ובכל עת ענית לי 'כסף מנלן' תם הכסף ולרש אין כל... ומאין יבוא עזרך עתה בזו השעה, אמר לה בעל הבית, נו, אבקש משכנינו הלוואה מכובדת ובמעות שיתקבלו נשלם על כל אלו ההוצאות, אמרה לו האשה, וכי תקח על עצמך לשלם חובות במשך שלושים שנה

דרך טוב - יודו גם השונאים שיש לכתבו לאלתר לחיים כדי שימות זכאי לאחר אריכות ימים ושנים, שכיון שהתחיל לעשות תשובה בודאי יהיה לבסוף צדיק גמור, ובשמים רואים אותו כאילו כבר הגיע למדרגתו השלימה (וכגון, כשמקבל עליו ללמוד בכל יום ה' או עמוד רואים אותו כאילו כבר גמר את הש"ס וכי"ב) וזוהי הערה נפלאה לכל אחד להתחיל להיטיב ולתקן מעשיו כדי שנובה ליום הדין להיכתב בספרן של צדיקים גמורים (דרכי מוסר בפרשתן)¹².

'כי יהיה לאיש בן סורר ומורה', ואמרו חז"ל (סנהדרין ע"א): אמרו 'בן סורר ומורה נידון על שם סופו מוטב ימות זכאי ואל ימות חייב', והרי שהתורה אמרה במי שהתחיל להתנהג לא טוב, וקצת נטה מדרך התורה - אע"פ שעדיין אינו מחויב מיתה עבור זה מ"מ בבוא הדין לדון את 'דינו' - אפילו מדת הרחמים מודה ש'מוטב' ימות עכשיו זכאי כדי שלא ימות אח"כ כשהוא חייב, אמור מעתה, המיטיב מעשיו אף אם אינו עומד אלא בפתח והוא מתחיל לעמוד עצמו על

עבור מחצית השעה שהמלך מבקר באהלינו... ומה בכך שהמלך יראה את צורת חיינו היום יומיים (טאג טעגלעכע לעבן), א"ל בעה"ב, זאת הייתי אומר אם המלך היה מגיע הנה בפתע פתאום, לא כן, כאשר שלח להודיענו זה כשלושים יום בטרם יבוא אלינו בוודאי כוונתו שנתקן ונכשיר את הבית כראוי לבוא המלך אליו, אמרה לו האשה, לא ולא, גם המלך יודע היטב כי דלים ורשים אנו, גם הוא מכיר במצב העם שבשדות, ולא הודיע קודם בואו אלא מכיוון שהוא רוצה לראות מה יש בכוחנו להכין בתוך ל' יום, ישבו וטיכסו עצה, עד שהחליטו, את כתלי הבית נכסה בסדינים לבנים, על החלונות נעמיד ציורים נאים אשר יכסו את שברי החלונות, את השולחן נכסה במפה, את הכיסאות נעמיד בסמיכות לשולחן, אבל זאת אנו מחוייבים להכין לכה"פ כסא אחד שלם כדי שיוכל המלך לישב עליו, ובזה לא יועילו לנו כל מיני תיקונים למראית העין, שהרי המלך יתיישב עליו בפועל ומסוכן הוא ליפול ממנו. והנמשל פשוט, הקב"ה בא לשכון בתוכנו בעשרת ימי תשובה - בהמצאו, והוא מודיע אותנו על כך ל' יום קודם - מ"ח אלול, אמנם, פעמים הרבה שומעים אנו קול בקרב המחנה, וכי אוכל לתקן את עצמי בחודש זה עד תכלית המעלות והמידות, תשובתו, לא, אין הקב"ה דורש ומבקש ממך בשלושים יום אלו לעלות לרקיע השביעי, רק לראות מה יש בידך עשות בל' יום, מה תוכל לתקן בהם, לכה"פ כסא אחד, ואכן, אם מתקן עצמו לכה"פ בענין אחד מילא בזה אחר רצון המלך ובוודאי יכתב ויחתם לאלתר לחיים טובים ושלום.

כו. הנה נאמר בפרשתן (כה יג-טז) האיסור להחזיק משקלות שאינם מכוונים כראוי בכדי לרמאות בהם, והפליג הכתוב בחומר האיסור וכדכתיב 'כי תועבת ה' אלוקיך כל עושה אלה כל עושה עול', כן החמירו מאוד חז"ל בגודל האיסור, עד שאמרו (ספרא על ויקרא יט לה) שאם שיקר במידה קרוי עוול שנאווי ומשוקץ חרם ותועבה, גם אמרו (ב"ב פח:): 'קשה עונשן של מדות יותר מעונשן של עריות', ולא עוד אלא שחידוש גדול כתב בספר החינוך (מצוה רנח) 'כי התורה הקפידה על המידות בכל שהוא, כלומר אע"פ שבשאר גזלות לא תקפיד התורה אלא בפרוטה - בענין המידות תקפיד בכל שהו', ותימה רבתי היא, מה 'הרעש' הגדול, ומדוע הוא איסור נורא כל כך, עד שהוא חמור יותר מגזל (ועיין במנחת חינוך שם שדן בדבריו).

וביאור הדברים הוא, שהנה אם 'נצייר' את הדברים 'למעשה' נראה שמוכר ירקות זה הלך לחרש ברזל וביקש ממנו שיעשה לו אבן במשקל 995 גרם ויחקוק על זה שמשקל האבן היא 'קילו' (1,000 גרם), אח"כ מכר אותו 'מוכר קישואין ודילועין' את הירק הנמכר בשווי עשר דינרים למידת הק"ג (קילו גרם בארה"ק) כשהוא למעשה נותן רק 995 גרם, נמצא ש'הרוויח' המוכר 5 גרם שהם מסתכמים ל 5 פרוטות (אגורות) בלבד... ולכאורה יש לתמוה, מה ראה המוכר ל'שטות' זו - להזמין אצל ה'אומן' אבן כשכל הריווח שלו הוא סכום קטן כל כך, והרי מחיר המשקולת היא עשרות ומאות מונים יותר מאותם חמש פרוטות עלובות... אך כל בר דעת מבין שאין כאן מקום לקושיא מעיקרא, כי אמת שעכשיו הרוויח רק 5 אגו', אך (פחות מ)פרוטה לפרוטה מצטרפת, וכשם שרימה את הלוקח הזה כך מרמה הוא את האחרים, וככה נמשך הדבר יום אחר יום, עד שבסוף השנה יגיע 'הרווח' על ידי אותה רמאות לסכום נכבד ביותר...

ומשום כך הקפידה התורה ביותר על המרמה במשקלות, עד שחמור הוא אפילו מגזל, שכן אינו דומה זה הנכשל בחטא פעם אחת לזה שעשה לו 'פלאן' (תכנית) כיצד לשקר ולהונות את הבריות ולהיות שקוע כל ימיו בעבירה... והן הן הדברים אשר הביא הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע מדברי חז"ל (שוח"ט א) 'כל המחליט עצמו לעבירה אין לו מחילה עולמית'.

באר הפרשה - פרשת כי תצא

והיה מחניך קדוש - השראת השכינה תלויה במידת שמירת הקדושה
 בפרשתן (כג טו), 'כי ה' אלוךך מתהלך בקרב מחנך להצילך ולתת אויבך לפניך והיה מחנך
 קדוש^כ ולא יראה^{כט} בך ערות דבר ושב מאחריך'.
 נוראות מצינו בספרי הקודש עד כמה יש לנו להיזהר בקדושת מחננו - ובקדושת כל איש מישראל, כי בה תלויה השראת השכינה בקרבנו^ל.

מעתה, נלמד קל וחומר ב'מדה טובה מרובה', לזה שעושה לעצמו 'סדר ופלאן' (תכנית) להעמיד עצמו על הצד הטוב 'ומחליט עצמו למצוה', על ידי שמקבל עליו קבלה טובה, ואפילו אם היא קבלה קטנה ומועטת, שכן 'פרוטה לפרוטה מצטרפת'... ומסתכמת לבסוף ל'הון עצום' אשר כל חפציק לא ישוו בה...

כז. זה עתה נלב"ע בניו יארק איש וותיק וחסיד ה"ה הרה"ח רבי שמואל כ"ץ זצ"ל, ושמענו מבניו, כי אביהם היה עובד לפרנסתו ב'בנייני התאומים' בקומה ה85, והיה נצרך להגיע ל'מאנהעטן' (מקום העבודה) ב'רכבת', אך דא עקא שבשעות הבוקר המוקדמות הרכבת הומה אדם ועמוסה להתפקע, וכמעט שאי אפשר לשמור על העיניים, על כן הצליח להשיג אישור מיוחד מה'מנהל' שיכול להגיע בכל יום ב' שעות מאוחר יותר, והיה משלימם בסוף היום. והנה לפני כעשרים ואחד שנה (שלהי אלול תשס"א) בשעה 8.45 בבוקר פגעו מחבלים בבניין, כשנכנסו בו עם מטוס, והרסו אותו על יושביו, ונהרגו כמה אלפי נפשות, ובעיקר נהרגו מי שהיו באותם הקומות שבהם נתקע המטוס, ואכן אלו שהיו בקומה ה85 נהרגו על אתר במיתה משונה, אולם רבי שמואל הנ"ל היתה נפשו לשלל ולא היה כלל במקום הסכנה, כי כדרכו היה מגיע מאוחר יותר... ונשאר עוד כ"א שנים בארץ החיים, וזכה להשיא כל צאצאיו בזכות הקפדתו על שמירת העיניים...

כח. הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע פירש כי 'מחניך' רומז לאברי האדם, שצריך האדם לשמור עליהם בקדושה, ואז יזכה להשראת השכינה (הובא בשפת אמת תרל"ה ד"ה והיה).

ובהאי עניינא יש להביא מה שרמז הרה"ק רבי שלמה לייב מלענטשא זי"ע בלשון הכתוב (כב ה) 'ועשית מעקה לגגך', כי 'מעקה' ר"ת הרהורי עבירה קשים מעבירה, וכלומר שצריך לשמור על 'גגו' הוא ראשו של אדם מפני הרהורי רעים רח"ל.

כט. הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרל"ט ד"ה ובמ"א) ביאר בלשון הכתוב 'ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך', לא יראה - ס'זאל דיר נישט געפעלן (לא ימצא הדבר חן בעיניך), אלא התקדש עד שתמאס את הרע...

ל. באחד מהאסיפות הגדולות שהשתתף בה הגה"ק ה'חפץ חיים' ועוד הרבה אדמורי"ם ורבנים (בווינא אלול תרפ"ג) הכינו עזרה גדולה כ'עליה' וקומה שניה עבור הנשים... והנה כשנכנסו לשם משמשי הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע אמרו שרבים לא ייכנסו לאולם עד שיתקינו למעלה יריעות וילון לכיסוי כראוי, ונתעורר ויכוח גדול בין הנאספים, כי היו רבים שענו כנגדם שעזרת הנשים גבוהה מספיק ואי"צ גם מחיצה... לבסוף נמנו וגמרו לשאול את ה'חפץ חיים' וככל היוצא מפיו כן יעשו. לאחר ששמע את דברי שני הצדדים אמר ה'חפץ חיים', אכן, מצד הדין, מותר לשבת כאן מבלי מחיצה, אמנם כיון שבאים כאלה המבקשים להחמיר בזה חייבים אנו להיענות להם, ולהתקין את היריעות. באמרו, התדעו, מהו האסון הגדול ביותר שיכול להיות לכלל ישראל ח"ו - שהקב"ה יעזוב אותנו רח"ל, שהרי כל זמן שהוא יתברך אתנו אזי 'גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי' (תהילים כג ד), אבל אם חלילה יעזבנו הבורא, הרי 'הסתרת פניך הייתי נבהל' (שם ל ח)... המשיך ה'חפץ חיים' ואמר, מה גורם שהקב"ה יעזוב את כלל ישראל - כדכתיב 'ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך', אם כך, כל הידור שאפשר לעשות ב'ולא יראה' הכל כדאי, כדי שלא יהיה 'ושב מאחריך', שהרי אנו זקוקים לעזר השם יתברך, על כן עלינו להחמיר. והוסיף החפץ חיים ואמר, ווי אזוי פלאטץ נישט א אידישע הארץ פון די גרויסע מורא פון ושב מאחריך - איך לב יהודי אינו 'מתפוצץ' מרוב הפחד הגדול של ושב מאחריך, וכשהגיעו הדברים לידי ה'אמרי אמת' חזר גם הוא על אותו דיבור נורא.

מעשה זה סיפר כעד ראיה פעמים הרבה הגאון רבי אברהם קלמנוביץ זצ"ל ראש ישיבת מיר. והוסיף בנו הג"ר שרגא משה זצ"ל, הח"ח חידש בדבריו חידוש גדול, שלא תאמר, שהקב"ה או נמצא אתנו או שלא נמצא אתנו, אלא יש בזה מדרגות רבות, כפי ההוספה וההידור ב'ולא יראה' כך תוספת השראת השכינה... וה'שמירה' הבאה עמה... אם ח"ו ממעט קצת ב'הידור' זה הרי הוא ח"ו ממעט בהשראת השכינה - עוד קצת 'ושב מאחריך' רח"ל. כה כתב ג"כ הגאון רבי אלחנן וואסערמאן זצוק"ל (קובץ מאמרים ואגרות, גלות וגאולה עקבתא דמשיחא) החפץ חיים זצ"ל היה אומר, הקב"ה נקרא שומר עמו ישראל, כלום שומר שכר הוא, לא - הרי איננו משלמים לו בעד שמירתו.

בגמ' (כתובות ה.) דרש בר קפרא את לשון הכתוב 'ויתד תהיה לך על אונך' - 'אל תקרי אונך אלא על אונך, שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יניח אצבעו באזניו, והיינו דאמר ר' אלעזר מפני מה אצבעותיו של אדם דומות ליתידות וכו', אלא מה טעם משופות כיתידות, שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יניח אצבעותיו באזניו'. ומעתה עלינו לבאר מה שייכות יש בין עניין זה - להניח אצבעותיו שהם כ'יתד' על אונך להאמור מקודם כי תצא מחנה וכו', ומדוע נרמז ציווי זה דייקא בתוך פרשת היציאה למלחמה.

ומבאר ה'כלי יקר', על פי מה שדרשו חז"ל ב'ספרי' (ק"ט) אומרו 'ונשמרת מכל דבר רע', כי דבר רע מתפרש מלשון דיבור רע, והזהיר הכתוב ונשמרת מכל דיבור רע של לשון הרע, וכן איתא ב'ילקוט שמעוני' והסמיכו על כך את הכתוב (איוב ה כא) 'וְנִשְׁוֹט לְשׁוֹן תִּתְקַבֵּא לֵב' -] ופירשו המפרשים, כשתשוטט לשון הרע בארץ, ר"ל כשיתרבו בעלי לה"ר, תחבא ממנה ואל תדבר, ועיין עוד להלן בדברי הכלי יקר שמפרש קצת באופן אחר], וביאר הרמב"ן הטעם שנזכר איסור זה בעניין 'כי תצא מחנה על אויבך' - כי אם ידברו לה"ר אזי יתרבה המחלוקת ביניהם, ויכו איש את אחיו יותר מאשר יכו בהם האויבים.

ומעתה יש לבאר, שהוקשה לו ל'בר קפרא' שלא נזכר בפסוק עצה ודרך כיצד להיזהר ולהישמר מאותו דיבור רע של לה"ר, על כן פירש מה שנאמר ויתד תהיה לך על אונך - שהכוונה להניח אצבעו על אזניו, ומרחיב בזה הכלי יקר וז"ל, שפסוק ויתד תהיה לך

בה אמר הרה"ק השפת אמת זי"ע (תרמ"ג) 'כי ה' אלוקיך מתהלך בקרב מחנך' שלא נכתב כי ה' אלוקיך 'מתהלך בקרב מחנך', אלא מתהלך מלשון מתפעל, שהקב"ה מתהלך ומונהג כביכול עפ"י מה שבנ"י מוליכים אותו - כפי גודל התקדשותם. וכביכול הם גורמים לו כמה והיכן ומתי להלך על ידי שמירתם על 'והיה מחנך קדוש'.

וזה כלל גדול מיסודי מידת 'יראת שמים', לברוח מן העבירה ומכל הדברים המביאים לעבירה, ולהתרחק ביותר מלבוא לידי נסיון, כי בשעה שכבר נודמן הנסיון לידו ויצרו בוער בו - הסכנה לבוא לידי כשלון גדלה שבעתיים. צא למד ממה שכתב ה'ספורנו' לבאר מה שאסרה תורה להחזיק בבית אבני משקלות מקולקלים וכדכתיב (כה יד) 'לא יהיה לך בביתך איפה ואיפה', והיינו שלא זו בלבד שאסור להשתמש באותם משקלות לגזול על ידם את הלקוחות אלא גם אסור מדאורייתא להחזיקם בבית, ומבאר טעמא דמילתא, וז"ל, אחר שהזכיר דרכי השראת שכינה בישראל, הזהיר שלא בלבד שנא הא-ל את עיוות הדין, אבל ישנא גם כן המחזיק בכלים מוכנים לעשות עול, ושצריך להרחיק אותם הכלים פן תגעל נפשו אותנו, כאמרו (פסוק טו) 'כי תועבת ה' אלוקיך כל עושה אלה' לא.

ונשמרת מכל דבר רע - שמירת הלשון וכהכנה לקראת ראש השנה

בפרשתן (כג י"ד), 'כי תצא מחנה על אויבך ונשמרת מכל דבר רע, כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור וגו', ויתד תהיה לך על אונך וגו', והנה

וע"כ שמירתו כשומר חנם, והנה, שומר חנם ברצותו בידו לסרב ולהפסיק את השמירה, אימתי הוא מסרב ח"ו - כתוב בתורה 'ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך'... ומידה טובה מרובה כשנוסיף קדושה יוסיף לשמור אותנו בשמירה מעולה יותר.

לא. ודברות קדשו נכתבו כנבואה הנצרכת לדורנו אנו, שלא זו בלבד שאסור להשתמש ב'כלים' המאררים אלא גם שצריך להרחיק אותם הכלים מן הבית, צא טמא תאמר להם ובל יבואו במחנינו, פן תגעל נפשו אותנו.

לב. ואמרו שם ב'ילקוט' משל נורא, לעשיר שהיה לו אוהב אחד והוא בן כפר, פעם הגיע הידיד לשאול בשלום העשיר, והיה שם כלב שוטה הנושך וממית את הבריות, אמר העשיר לרעהו, יכול אני לפרוע את כל חובותיך לאחרים, ואינך צריך להתחבא מפני הנושים כי אני אשלם להם, אך אם פגע בך אותו כלב שוטה - ברח והחבא ממנו, כי אין בידי מה לעזור לך אם ינשוך אותך. כך אמר הקב"ה לישראל, 'מכל צרות הבאות עליכם אני יכול להציל אתכם, אבל בלשון הרע הטמן עצמך ואין אתה מפסיד', וכביכול אין הקב"ה יכול להציל מפני צרת מספרי לה"ר, ואין עתה ואין תבונה אלא לברוח מחברתם ומלדבר עימם... ובוזה פירשו בלשון המקראות שם (יט-כא) 'בשש צרות יצילך וגו', בשוט לשון תחבא', שהקב"ה מציל מ'שש צרות', אך בשוט לשון - כשמצוי בעלי לה"ר - תחבא...

לעבודת הבורא וקדש ולטהר גופו ואבריו וכו' צריך לשמור ברית הלשון וכו' ולנצור לשונו מרע ולשים מחסום לפיו לכל ידבר דבר הנוגע ללשון הרע ואבק לשון הרע ולכל ישא שמע שוא מכל דבר הנדבר בין אנשים^ל, כי בזה הוא נותן כח לסטרא דמסאבא (-צד הטומאה) לטמאותו וכו', עכ"ל. ועפ"ז יתפרש כל סמיכות המקראות, כי תצא מחנה על אויבך - כשתצא למלחמה כנגד האויב הגדול הוא הצר הצורך היצר הרע ותרצה לנצחו, אזי ראשית ונשמרת מכל דבר רע היינו דיבורים רעים, לה"ר ורכילות, הם וכיוצא בהם, ונתן הכתוב טעם לדבר כי יהיה כך וגו' - שאם לא תנצור פיך ולשונך הרי [ו'כ'י' משמש בלשון 'דהא' - שהרי] יהיה כך איש אשר לא יהיה טהור ח"ו, שהפוגם בברית הלשון נותן כח לסט"א לממא אותו בהרהורים רעים וכו' [וכן פירש השל"ה הק'] (שער האותיות אות ש' ו) במה שנאמר (קהלת ח ח) 'אל תתן את פיך לחטיא את בשרך' - שעל ידי פגם הלשון נמשך חטא הבשר רח"ל], וממשיך הכתוב בעצה היעוצה להישמר מכל דבר רע הוא על ידי שיד תהיה לך על אונך - להניח אצבעותיו באזניו שלא לשמוע לה"ר.

מבאר מהות השמירה, והיא כדרך שנאמר 'בשוט לשון תחבא', והיינו שיחביא ויסתיר את עצמו כמסתיר פנים ממנו ולעשות עצמו כלא שומע ולהיות מן הנעלבים ולא מן העולבין שומעין חרפתם ואינן משיבים, ובוה ישקיט הריב, כדרך שאמר חכם אחד מעולם לא חרפני אדם כי אם פעם אחד, פירוש שלא השיב למחרפיו ועי"ז השתיקו שלא חזר לגלות על ערותו שנית, ובוה כיסה את צאתו דהיינו חרפת קלונו שנמשל לקיא צואה בלי ספק, וזה הוא עיקר בלי זיינו של אדם כי בשתיקה ינצח ולא כשישיב לו^ל. וכו', והאצבע הוא כלי זיינו נוסף על סתם כלי זיינו אשר בהם ילחם בסתם מלחמה שבידים, אבל במלחמה הבאה משוט לשון אין טוב כי אם להחבא באצבע וזהו כלי זיינו כנגד פי המדבר בלה"ר ויורו המורים בחץ שחוט לשונם ואין כתרים בעדם כי אם השתיקה. עכ"ל.

באופן אחר ביאר הרה"ק ה'מאור ושמש' זי"ע, כשהוא מקדים לבאר בזה"ל כי הנה כל איש אשר נפקחו עיני שכלו מעיוורון סכלות הזמן, ומילא את ידו לערוך מלחמה וקרב למול יצרו, ולטהר רעיונו ולבו

לג. ומדויק בלשון הכתוב (תהלים לח יב) 'ואני כחרש לא אשמע וכאלם לא יפתח פיו', מדוע פתח בלשון נוכח וסיים בלשון נסתר, הוה ליה למימר 'לא אשמע וכאלם לא אפתח פי'. אלא, כי אכן 'לא אשמע' קאי על הנרדף - אם הוא יעשה את עצמו כמי שאינו שומע, וישתוק בשעה שחברו מבזהו ושופך עליו קיתון של רותחין, זוכה עי"ז שהרודף 'לא יפתח פיו' יותר בכדי לצערו, והדבר בדוק ומנוסה, והנסיון מוכיח.

פעם בא יהודי לתנות את מכאובו לפני הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זי"ע כי פלוני רודף אותו עד חורמה ומציק לו ביותר. ענהו הרה"ק, לכל חבל יש שני ראשים, בכדי למתוח את החבל יש למושכו מב' קצוותיו - שני אנשים מב' הקצוות, ואם יעזוב אחד מהמושכים את החבל, לא יימתח החבל יותר, ולא עוד אלא שהמושך מאידך גיסא יפול אחור, כן גם עתה, אם תחדל מלענות ליהודי זה הרודף אותך ותתעלם ממנו כליל, הרי זה כמי שעזבת את קצה החוט וחברך יפול וילך ממך מאליו...

לד. והדברים אמורים ביותר, בעמדנו בימי אלול, הוא חודש ההכנה לקראת ראש השנה הקרב ובא, שמחובת השעה לשמור על פיו ולשונו, וכמו שכתב הגה"ק החיד"א זי"ע (חדרי בטן בפרשתו) 'הנה תחילת התשובה הוא שמירת הלשון, וכמו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים לד יג-טו) מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב, נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה, סור מרע ועשה טוב, נמצא דהוא קודם לכל, קודם סור מרע'.

נוראות אמר הגה"ק רבי חיים מוואלוז'ין זי"ע (ביום א' דסליחות תקע"ב) וז"ל, ויש להתבונן כי שופר המצופה זהב פסול, הקול הולך דרך הזהב אשר חטאו בו בעגל [ואין קטגור נעשה סניגור], והנה במעשי עגל לפי דעת הזוהר לא היו כי אם הערב רב, וזהו כמה אלפי שנה (וממילא אין זה אותו זהב שחטאו בו...) ופסול בעבור זה, ואם כן איך יבוא התוקע או המתפלל לה' בפיו, ופיו הוא מגואל ומטומא בלשון הרע או רכילות, על כן מאוד יש להם לעשות תשובה, עכ"ל, ודי בזה לחומר העניין...

את זו דרש אחד מצדיקי דורנו שליט"א, כתיב (תהלים טו א) 'לא רגל על לשונו', וסופי התיבות עולים ל'אלול', ללמד על חובת שמירת הלשון מכל דבר רע בחודש אלול, ואכן, שומה עלינו ביותר להשתדל בטהרת הפה והלשון ככל היותר בכדי שנוכל להתפלל בפה טהור לפני הקב"ה שיוציא לצדק דיננו...

הם לזה שסיפרו עליו ודברו בגנותו (וכמובא בחובת הלכות) שער הכניעה פ"ז) לה.

וכבר נאמר בפרשתן (כד ט), 'זכור את עשה ה' אלוקיך למרים בדרך לך בצאתכם ממצרים' לז, ידועים דברי הרמב"ם (סוף הל' שומאת צרעת) בזה"ל, הרי הוא אומר, התבוננו מה אירע למרים הנביאה שדיברה באחיה שהיא גדולה ממנו בשנים, וגידלה אותו על ברכיה, וסכנה בעצמה להצילו מן הים, והיא לא דברה בגנותו אלא טעתה שהשוותה אותו לשאר נביאים, והוא לא היה מקפיד על כל אלו הדברים שנאמר (במדבר יב ג) והאיש משה עניו מאד, ואעפ"כ מיד נענשה בצרעת. ק"ו לבני אדם הרשעים המפשים שמרבים לדבר גדולות ונפלאות, עכ"ל (ועיי"ש עוד באריכות).

עת דודים תעורר א-ל, ויהמו רחמיו עלינו לנאלנו ולפדות את נפשינו ברוח ובגשם, לשנה טובה ומתוקה.

וכך פירש הגה"ק החיד"א זי"ע (בספרו 'חדרי בטן') את האמור בפרשתן (כא יז) 'יכיר לתת לו פי שנים בכל אשר ימצא לו', דהנה איתא ב'ירושלמי' (ברכות פ"א ה"ב) שאמר רבי שמעון בר יוחאי, אילו הייתי בהר סיני בשעת נתינת התורה לישראל, הייתי מבקש מהקב"ה שיברא את האדם עם שני פיות, פה אחד - לעסוק בו בדברי תורה, ובפה השני ידבר את שאר צרכיו, אך חזר ואמר, ומה עכשיו כשיש רק פה אחד אין העולם יכול להתקיים מפני דיבורי לה"ר, אילו היו לו שתי פיות הרי על אחת כמה וכמה שלא היה העולם מתקיים. ועפ"ז יש לדרוש בלישנא דקרא יכיר לתת לו פי שנים - שיתבונן מדוע באמת אין לו פי שניים, שני פיות, אלא משום שלא יוכל העולם להחזיק מעמד, ומכך ילמד לעצמו חומר הפגם בדיבור לה"ר וישמור את פיו ולשונו. ובזה ירוויח בכל אשר ימצא לו, שכל מעשיו הטובים ימצאו אצלו ויהיו 'שלו', אכן מספר לה"ר אין נמצאים אצלו מצוותיו אלא עוברים

לה. וכבר אמר כן ה'מגיד' לבית יוסף (פר' ויקהל) 'וגם בענין הקמים אשר קמו נגדך אין להרהר כי הם לא יזיקוך אלא יועילו כי מי שאומר לשון הרע על חברו מנכין לו מזכותיו (ונותנין אותם למי שדיברו עליו) הוא אמת ויציב, ואלו הוי ידעי בני נשא דא הוו חדאין כד שמעין דאמרי ביש מנהון כאילו יהבי לון מתנת כסף או זהב' (ואילו היו יודעים בני האדם 'סוד' זה היו שמחים כמו שקבלו מתנות זהב וכסף).

לו. יש שביארו (עפ"י ה'חפץ חיים', עיי' שה"ל שער התבונה סוף פ"ב) מדוע אמרה תורה 'זכור את אשר עשה ה' אלוקיך למרים בדרך בצאתכם ממצרים', וכי מאי נפקא מינה לדורות הבאים לזכור מתי והיכן היו הדברים, ומבאר ה'חפץ חיים' במשל לאב ובנו שנסעו יחדיו ברכבת, ולאב היה קר ביותר, ומחמת הצינה סגר את החלון, אך הבן שהיה לו חם מאוד פתח את החלון, שוב סגר האב את החלון, והבן חזר פתח. כך נמשכו פני הדברים, עד שאמר האב לבנו, כאן איני יכול להענישך כדי שלא לביישך ברבים, אך עוד מעט קט כאשר נגיע לביתנו אענישך על כל מעלליך הרעים... זה הכלל, על אם הדרך אין מענישין. ולכן אמרו 'זכור את אשר עשה ה' אלוקיך למרים בדרך בצאתכם ממצרים' שהענישה אפילו בהיותם בדרך, ללמדנו כמה חמור בעיני הבורא כאשר בניו מרכלים זה על זה, עד שמעניש על זה אפילו עלי אורח.

לז. עוד אמרו משל לבאר הפסוק 'בדרך בצאתכם ממצרים', משל לאדם שהיה חייב הון רב, וכבר עבר זמן פירעונו ועדיין לא ראו המלווים כי בדעתו לפרוע חובו, בלית ברירה עלו לביתו כמה מנושיו הרבים והזהירוהו שאם לא יפרע מיד את חובותיו העצומים רע ומר יהיה סופו... והנה כאשר אך יצא לוה זה מפתח ביתו עבר לידו מאן דהו ודרך עליו בטעות, וודאי שיוציא הלה על הדורך את כל כעסו וצערו הצבור בליבו, אף שהוא לא התכוון כלל להרע לו. לאידך, השרוי בעידן חדותא כדוגמת החתן ביום חופתו לא ירגיש כלל אם בטעות ידרכו על רגליו, כי אז נמצאים כל הרגשותיו רק בדבר שמחתו כי רבה. וזה כוונת הכתוב בצאתכם ממצרים - בעת גילוי אהבת הקב"ה לבניו כבעת נישואין, כמו"ש (ירמיה ב ב) 'זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך', אף אז לא נמנע הקב"ה והעניש את מרים על עוון לה"ר. ראה נא, עד כמה כביכול יש צער להשי"ת בכל דיבור ותיבה של הוצאת דיבה על אחד מבניו (כעיי"ז בח"ח עה"ת ד"ה בדרך).